

สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับเรื่องเสภาในส่วนที่เป็นประวัติความเป็นมา วิธีการขับเสภาแบบต่าง ๆ ทางเอกสารและสุนทรพจน์
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาหลัก สำนวนและ ความหมายในการขับเสภา
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนวรรณคดีที่เป็นบทเสภา

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาเรื่องประวัติของคำ วิวัฒนาการของเสภาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์สุนทรพจน์เพื่อรวบรวมสารคดีต่อไปนี้
 - 1.1 บันทึกประวัติครูเสภาหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องเสภาทั้งในอดีตและปัจจุบัน จากเอกสารและการสัมภาษณ์ และคนควา เรื่องเสภาที่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ทั้งอยู่ในหนังสือโบราณและหนังสือที่พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ปัจจุบัน
 - 1.2 ศึกษาคนควาวิธีการขับ การเล่น การขับรับจากผู้เชี่ยวชาญการเล่น การขับเสภาที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งในคันทฤภูมิและคานการปฏิบัติ
 - 1.3 บันทึกภาพครูเสภา สุนทรพจน์ และทำสไลด์แสดงวิธีการขับเสภา ซึ่งแสดงออกทางกาย

1.4 บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและครูเสภา ทั้งประวัติและวิธีการ-
 ับการ เล่นเสภา และบันทึกเสียงการขับเสภาจากครูเสภา เพื่อนำมา
 เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์หัตถลักษณ์ลีลาและความหมายในการขับเสภา

2. สร้างเกณฑ์วิเคราะห์หัตถลักษณ์ค่านการใช้คำในบทเสภา โดยตัวผู้วิจัยเอง
 วิเคราะห์การใช้เสียงของคำในบทเสภา เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและการบรรยาย
 และสร้างแบบวิเคราะห์ลีลาการขับเสภาโดยใช้แบบวิเคราะห์ที่ดัดแปลงจากแบบวิเคราะห์
 พฤติกรรมทางวจาของแฟลนเคอร์ส วิเคราะห์การขับเสภาจากเทปบันทึกเสียงขับเสภาของ
 ครูเสภาที่ได้ขับไว้ให้ เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและการบรรยาย

3. นำผลจากการวิเคราะห์บางส่วนจากข้างต้นมาสร้างแบบสอบถามครูภาษาไทย
 ในระดับมัธยมตอนต้นและตอนปลายเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอน ความรู้ความสนใจ
 ความคิดเห็นในเรื่องเสภา นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 (S.D.) เสนอผลในรูปแบบตารางและการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเสภาเพื่อการเรียนการสอนวรรณคดีไทย"
 สรุปผลได้เป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิค่านประวัติ
 ของเสภา ครูเสภา เรื่องที่นำมาเล่นมาขับเสภา และการขับเสภา

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์หัตถลักษณ์ค่านการใช้คำในบทเสภา และการวิเคราะห์
 ลีลาการขับเสภา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามครูภาษาไทยเกี่ยวกับการเรียนการสอน
 ความรู้ความสนใจ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดีไทยที่เป็นเรื่องเสภา

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยจากเอกสารและการสัมภาษณ์ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็้มาของคำว่าเสภา

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำว่าเสภาว่า การขับลำเป็นเรื่องราวด้วยจังหวะและคนตรีอย่างหนึ่ง คำว่าเสภาไม่พบความเด่นชัดว่ามาจากภาษาเดิมว่าอย่างไร จากการสันนิษฐานของผู้นี้ในเรื่องเสภาและผู้นี้เขียนเรื่องราวของเสภาสันนิษฐานออกไปหลายนัย นัยหนึ่งยึดเอาการสันนิษฐานเทียบคำบาลีสันสกฤตว่า "เสวา" หรือ "เสวกา" ที่มีความหมายไปถึงการขับร้องบูชาเทพเจ้าของอินเดีย อีกนัยหนึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศัพท์มาจากเพลงไทยเดิมบางเพลงที่มีคำว่าเสภาเป็นชื่อเพลง อีกนัยหนึ่งสันนิษฐานโดยยกเหตุผลคานาฏาระเบียบ การให้ศึกษาค้นคว้าครั้งโบราณแก่ตำแหน่งที่มีคำว่าเสภาปรากฏอยู่อ้างอิงไปถึงยุคครั้งโบราณที่เรียกกันว่า "เสภา" อ้างเหตุผลทางคานาฏระเบียบประกอบด้วยการสันนิษฐานคำนี้ยังหาข้อยุติไม่ได้

1.2 กลอนเสภา

กลอนเสภาจัดอยู่ในประเภทกลอนขับร้องหรือกลอนคำร้อง มีลักษณะบังคับเช่นกลอน 8 ชั้นต้นด้วยวรรคสี่ แต่มีลักษณะเฉพาะคือมีชั้นต้นทวนคำว่า "ครานั้น . ." ต่อกับคำอื่น ๆ เป็นประจำและจบแบบกลอนธรรมชาติทั่วไป คำในบทเสภาไม่จำกัดว่าวรรคหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนคำเท่าใดเพราะเป็นกลอนคำร้องซึ่งมุ่งเอาเนื้อความ คำในกลอนเสภาอยู่ในระหว่างวรรคละ 7 ถึง 10 คำ การสัมผัสเช่นเดียวกับกลอนสุภาพทั่วไปไม่จำกัดเรื่องเสียงสูงต่ำคล้ายกลอนบทละคร

1.3 มูลเหตุการขับเสภา

มูลเหตุของการขับเสภาดั้งเดิมไม่มีหลักฐานปรากฏ มีแต่ข้อสันนิษฐานของท่านผู้นี้ประกอบด้วยเหตุผลและความรู้ความชำนาญของท่านสรุปได้ว่า การขับเสภามีมูลเหตุมาจากการเล่านิทานซึ่งถือว่าเป็นมหรสพชนิดหนึ่งในสมัยโบราณนิยมเล่ากันในงานมงคล ถือเป็นอาชีพอีกอาชีพหนึ่ง ผู้เล่าจะได้รับการรางวัลให้เล่าตามบ้านหรือ

ที่พื้คนเคินทางไกล การเลาะจะเลาะเวลากลางคืนด้วยถือเป็นธรรมเนียมว่าเป็นการเล่าให้
 เทวดาฟังด้วย ซึ่งเทวดาจะมีเวลามาฟังได้เฉพาะตอนกลางคืน หากเล่ากลางวันจะถูกสาปแช่ง
 ก่อนเลาะจะต้องไหว้ครูเสียก่อนพร้อมกับบอกเล่าเทวดา แต่เดิมเล่าไปเรื่อย ๆ จนจบ ต่อมา
 มีผู้ดัดแปลงโดยเอาการขับลำมาแทรกเข้าในตอนใดหรือตอนที่เห็นอารมณ์สะเทือนใจ ได้
 เรียกการเล่านิทานชนิดแรกว่านิทานสุภาพ เรียกชนิดหลังว่านิทานทรงเครื่อง นิทานทรงเครื่อง
 ได้รับความนิยมจากคนฟังมากทำให้คนเล่าดัดแปลงเล่าเป็นกลอนสวดทั้งเรื่องแทนการคนเป็น
 ตอน ๆ และกลายเป็นหนังสือบทในเวลาต่อมา

1.4 วิวัฒนาการของเสภา

เสปายังมีมูลเหตุมาจากการเล่านิทานจากการตั้งนิมิตฐานของ
 นักปราชญ์ผู้รู้คนเสภาจะเกิดขึ้นในไทยมานานเพียงใดไม่มีหลักฐานยืนยัน หลักฐานที่บ่งชี้ว่ามี
 การขับเสภาปรากฏในกฎมณเฑียรบาลซึ่งตราขึ้นในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ เล่มที่ 2
 สมุดไทยคำท้าวอักษรสีชาว ตอนว่าด้วยพระราชกิจจานุกิจ ปรากฏความตอนหนึ่งว่า "6 ทุ่ม
 เบิกเสภาคนตรี 7 ทุ่มเบิกนิยาย 8 ทุ่ม-9 ทุ่มเสด็จเข้าพระบัณฑิ . . ." ¹

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงมีฐานการขับเสภา
 แต่เดิมนั้น นักขับเสภาจะขับเสภาประกอบการขับกรับอีก 1 ชุด คือ 2 คู่ ไม่มีเครื่องดนตรี
 อื่น ๆ ประกอบ แต่เดิมเป็นเสภาคน ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงมีบทเสภาประกอบการขับ
 เป็นตอน ๆ ไม่ติดต่อกัน นิยมขับเรื่องขุนช้างขุนแผน ในสมัยกรุงธนบุรีไม่ปรากฏหลักฐานด้าน
 การเล่นการขับเสภา

¹ หอสมุดแห่งชาติ, กฎมณเฑียรบาลเล่ม 2 สมุดไทยคำท้าวอักษรสีชาว,
 ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคต้น การขับเสภาคงเป็นแบบเดิมก่อนคือ ผู้ขับขับเสภาประกอบการขับกรับ ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 วิธีการขับเปลี่ยนแปลงโดยเพิ่มเติมให้มีพิพาทย์รับร้องส่งเป็นตอน ๆ เพื่อให้คนเสภาได้หยุดพักได้มีหลักฐานเรื่องนี้ปรากฏอยู่ใน บทไหว้ครู เรียกเสภาชนิดนี้ว่าเสภาทรงเครื่อง คำนวณเสภานั้นได้มีผู้แต่งขึ้นมากในสมัยนี้ ทั้งนักปราชญ์ราชกวี่และองค์พระมหากษัตริย์ เป็นบทเสภาที่สมบูรณ์ด้วยศิลปะการแต่งและข้อเท็จจริงสมเหตุสมผลในลักษณะภูมิศาสตร์ ถือเป็นยุคทองของบทเสภา สมัยรัชกาลที่ 3 การเล่นการขับออกจากวังหลวงไปอยู่ตามบ้านเขาราชการถวายพระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงโปรด บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนรวบรวมสมบูรณ์ได้ 38 เดิมสมุดไทย วิธีการขับเปลี่ยนไปจากการร้องส่งควยเพลง 2 ชั้นเป็นเพลง 3 ชั้น คนฟังเริ่มนิยมฟังดนตรีประกอบเสภามากกว่า การขับเสภา

สมัยรัชกาลที่ 4 การขับเสภาเปลี่ยนแปลงไป คนนิยมฟังดนตรีมากกว่าฟังเสภาคมากขึ้น การขับเสภากลายเป็นส่วนประกอบของการเล่นดนตรีไป คือขับเล็กน้อยแล้วร้องส่งให้พิพาทย์รับไป เครื่องดนตรีรับเสภาจำนวนมากขึ้นเรียกว่าเครื่อง 10 การบรรจูป้องในการขับเสภาทรงเครื่องมีแนวเป็นธรรมเนียมนิยมว่าต้องส่งเพลงตามลำดับ คือ พม่าหาทอนเพลงแรกคือควยจระเข้หางยาว สี่บท บูหลัน ตามลำดับก่อนส่งเพลงอื่น ๆ ต่อไป เพลงร้องส่งยึดเป็นเพลง 3 ชั้นเกือบทั้งหมด และเกิดเสภารำขึ้นในรัชกาลนี้ รัชกาลที่ 5 ได้มามีการขับการเล่นเสภาเหมือนเช่นรัชกาลที่ 4 แต่เสภารำได้แยกแนวเล่นออกไปเป็นการแสดงตลกประกอบการเล่น เรียกว่าเสภารำแนวตลกเรียกแนวแรกว่าเสภารำแนวสุภาพ สมัยนี้ได้นำบทเสภาไปแสดงละครตอนยาว ๆ การเดินเรื่องใช้การขับเสภาเป็นหลักเรียกว่าละครเสภา บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนได้พิมพ์แพร่หลายในสมัยนี้เป็นเหตุให้เสภาส่วนหลวงแพร่หลาย เสภาคนหรือเสภาส่วนนอกหายไปควย คนนิยมขับเสภาส่วนหลวงกับรัชกาลที่ 6 จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบการค้นคว้าเอกสารสรุปว่า คำนวณเสภา มีบทเสภาเรื่องอื่น ๆ จากขุนช้างขุนแผนเพิ่มเติมขึ้นอีก บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนได้รับการชำระแก้ไขเพิ่มเติมไว้เป็นฉบับหอสมุด การเล่นการขับ มีการเปิดปิดมานานเวลาแสดง และมีการเล่นการขับน้อยลง ผู้ทรงคุณวุฒิสันนิษฐานว่าเป็นเพราะสาเหตุคือคนนิยมฟังน้อยลง

การละครเจริญขึ้นคนก็นิยมดูละครเลิกไป ทำให้มีคนหัดเสกาน้อยลงไปด้วย ปลายสมัยนี้เสกานหมดลงเหลือเพียงการร้องส่งอย่างเดียว รัชกาลที่ 7 ถึงปัจจุบัน ในระยะแรก ๆ เสกานหมดไปเหลือเพียงการร้องส่ง การขับเสกานในช่วงระยะปัจจุบันนี้เป็นการขับประกอบการแสดงเสกาน่าหรือละครเสกาน่าหรือสาธิตการขับเสกาน่าแต่ครั้งโบราณเป็นบางครั้งเท่านั้น ผู้จัดการแสดงเกี่ยวกับเสกาน่าส่วนมากคือกรมศิลปากร

1.5 เรื่องที่ไซ้ขับและแสดงเสกาน่า

สรุปตามข้อสันนิษฐานของผู้แต่ง แต่เดิมเรื่องที่ไซ้ขับเป็นนิทานทั่ว ๆ ไป มานิยมขับเรื่องขุนช้างขุนแผนและมีบทขับเรื่องที่มีสมัยอยุธยาตอนปลายเป็นต้นมา จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีบทเสกาน่าที่รวบรวมได้จากสมุดไทยคำคำขวัญหรือศิลาบาง กวีรงบาง จากห้องหนังสือโบราณหอสมุดแห่งชาติ บทเสกาน่าที่เป็นกระดาษฝรั่งหรือกระดาษปัจจุบัน เรื่องเสกาน่าเป็นเรื่องต่าง ๆ ทั้งนิทาน บทละครเสกาน่า บทเสกาน่า ที่มีอยู่ตามหอสมุดต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ทั้งหมด 13 เรื่อง บทเสกาน่าบางเรื่องไม่ทราบระยะเวลาที่แต่ง บางเรื่องมีผู้สันนิษฐานเวลาและเหตุผลในการแต่งไว้ บางเรื่องบอกถึงกษัตริย์ที่แต่งไว้ เรื่องสุดท้ายแต่งขึ้นเพื่อร่วมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปี

1.6 อุปกรณ์ในการไซ้ขับเสกาน่า

จากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางเสกาน่าสรุปว่า กระจับเป็นอุปกรณ์ในการขับเสกาน่ามาแต่ดั้งเดิมเป็นเครื่องดนตรีที่มีคู่มากับการขับเสกาน่า กระจับเสกาน่าทำด้วยไม้เนื้อแข็งเหลาเป็นเหลี่ยมคบบางให้เหมาะกับการขับด้วยมือ 2 ข้าง 1 ชุดมี 4 อัน หรือ 2 คู่ นักขับเสกาน่าจะตีกระจับเสกาน่าด้วยตัวเอง มีเพลงกระจับสำหรับใช้ในการขับโดยเฉพาะ ความไพเราะขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้ขับกับขับเสกาน่าให้กลมกลืนกัน

1.7 ครูเสกาน่า

เรื่องราวของครูเสกาน่าจากการศึกษาทางเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ว่า ครูเสกาน่าครั้งสมัยอยุธยาตอนปลายอยู่มากถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มี 2 คน ปรากฏชื่อในบทไหว้ครูผู้สันนิษฐานเอาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ไม่มีประวัติ

ของท่านทั้งสอง ครูเสภาครึ่งกรุงรัตนโกสินทร์ระยะนั้นมีชื่อปรากฏอยู่ในบทไหว้ครูเสภา และ
 ในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่สุนทรภู่แต่งหลายคน มีบางคนที่พอสืบประวัติได้บางเพราะ
 เป็นครูเสภาผู้มีชื่อเสียงอยู่มากหลายรัชกาลหรือแทบเสภาไว้มาก แต่ส่วนมากครูแค่ขอ ครูเสภา
 ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 มาจนถึงรัชกาลที่ 8 มีจำนวนน้อย ที่พอสืบประวัติได้ก่อนข้างละเอียดก็มี
 เพียงคนเดียวคือ พระแสนทองฟ้า เพราะสามารถสัมภาษณ์บุตรชายของท่านได้ ครูเสภาใน
 รัชกาลปัจจุบันมีที่สิ้นชีวิตไปแล้วและยังมีชีวิตอยู่ ที่สิ้นชีวิตไปแล้วเป็นครูเสภาแก่ครึ่งรัชกาลที่ 6
 ที่ 7 และที่ 8 สืบประวัติได้จากเอกสารอนุสรณ์งานศพแต่ละชาติประวัติคานการศึกษากเกี่ยวกับ
 เสภา บางท่านสืบประวัติไม่ได้มีอยู่ท่านหนึ่งที่สิ้นชีวิตภายหลังจากผู้วิจัยสัมภาษณ์เพียง 2 เดือน
 สัมภาษณ์ประวัติได้จากผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่มี 8 ท่าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิแต่ขี้ไม่เน้น 1 ท่าน เป็นครู
 เสภาหญิง 3 ท่าน ครูเสภาชาย 4 ท่าน

1.8 การขบขันการเล่นเสภา

การขบขันการเล่นเสภาจากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรง
 คุณวุฒิสรุปว่า แต่เดิมมาแต่การขบขันเสภาเล่า เรื่องไซกรรมเป็นคนที่ประกอบ กอนขบขันของไหว้ครู
 กอนทุกครั้ง มีบทไหว้ครูปรากฏตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ถึงสมัยรัชกาลที่ 2 เกิดเสภาทรงเครื่อง
 คือขบขันเสภาที่มีพิพาทขบขัน มีการร้องส่งและเป็นที่ยอมรับมากจนเป็นเหตุให้ความนิยมการฟังการขบ
 เสภาเสื่อมลง นิยมฟังการร้องส่งการเล้นคนตรีรับแทนในเวลาต่อมา มีพิพาทขบขันเสภาได้รับ
 การคิดแปลงให้เหมาะสมควรกับการรับเสภาทั้งเครื่องพิพาทขบขันบางส่วน และการเล่นรับเสภา เช่น
 มีเพลงใหม่โรงเสภาโดยเฉพาะ การร้องเพลงส่งเครื่องมีแบบแผนเป็นธรรมเนียมยึดถือต่อมา
 การเล่นเสภาว่าในสมัยต่อมาเป็นการว่าทำบทบาทไปตามเนื้อเรื่องที่ขบขันและร้องและว่าคำ
 เพลงที่พิพาทขบขัน ร้องเรียกว่าประกอบการร้อง ทว่าได้รับการประดิษฐ์ให้เหมาะสมกับ
 การร้องการขบขัน เสภาว่าแนวตลกที่เกิดขึ้นสมัยต่อมาคือการนำเอาเสภาว่ามาคิดแปลงเดิมบท
 ตลกลงไปทั้งแต่งบทขบขันให้ตลก และเพิ่มแนวการเล่นในทางตลกเข้ามาโดยมีผู้ขบขันเสภาเข้ามา
 มีส่วนเล่นควมรวมกับตัวพระหรือตัวนางโรงกับตัวตลกที่ทำหน้าที่แทรกแซงระหว่างการแสดงของ
 นายโรงกับตัวนางและผู้ขบขัน ปัจจุบันเสภาว่าแนวตลกได้พัฒนาการขึ้นจากเดิมโดยนำเอาเหตุการณ์
 ปัจจุบันเข้าเป็นส่วนประกอบการแสดงตลกควม มีการแต่งบทเสภาตลกเพิ่มเติมขึ้นอีกหลายเรื่อง

หลายตอนโดยครูเสภาในกรมศิลปากร ส่วนแนวการเล่นคงยึดแบบเดิม การเล่นตลกเสปามีแบบฉบับโดยเฉพาะ ทั้งการเล่นและผู้เล่นตรงที่ผู้เล่นทุกคนต้องขับเสภาเป็นและรำเป็นการเล่นของอยู่ในแบบของตลกเสภาโดยเฉพาะ การขับเสภาคงขับตามแบบแผนเสภาทุกประการ ต่อมาเมื่อละครเสภาอันมีลักษณะการแสดงกลายละครพิทักษ์ทางเกิดขึ้นแต่มีลักษณะเฉพาะคือ ละครเสภาแสดงเป็นเรื่องราวยาว ๆ เขียนบทขึ้นใหม่ให้เหมาะจะใช้แสดงละครเป็นฉากเป็นตอน การเดินเรื่องใช้การขับเสภาเป็นหลัก ใช้เพลงน้อยหรือไม่ใช้เลย

1.9 การขับเสภา

การศึกษาและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางการขับเสภาสรุปได้ว่า การขับเสปามีลักษณะและศิลปะการขับที่เป็นลักษณะเฉพาะหลายประการที่ช่วยให้การขับเสปามีความไพเราะและสะเทือนอารมณ์ผู้ฟัง ส่วนใหญ่ ๆ ของการขับเสปาคือการเอื้อนเอ่ยขึ้นต้นการขับซึ่งผู้ขับจะเอื้อนเอ่ยอย่างยืดยาวหรือสั้นต่องให้เหมาะกับเรื่องราวของเรื่อง การพิจารณาความและคำของบทขับเป็นสิ่งที่ต้องทำก่อนการขับเพื่อให้รู้ถึงสิ่งที่ผู้แต่งของบทในบทขับตอนนั้น ๆ แล้วใช้ศิลปะการขับและเล่นคำโดยยึดหรือหัดหรือเน้นเสียงให้พอดีกับคำและความตอนนั้น ๆ อีกอย่างหนึ่งคืออยู่ขับของสร้างอารมณ์ร่วมกับกวีโดยวางอารมณ์ไปตามบทขับโดยให้ความรู้สึกเกลี้ยกรอกโกรธไปตามบทนั้น ๆ ซึ่งต้องฝึกฝนมาก การใช้เสียงการขับให้มีจังหวะเร็วหรือช้าก็มีส่วนในการช่วยให้การขับไพเราะสะเทือนอารมณ์คนฟังมาก

การขับบทที่สะเทือนอารมณ์เช่นบทชม รัก โกรธ หรือโศก

สรุปได้ว่าขึ้นอยู่กับพิจารณาความและคำเป็นส่วนมาก ศิลปะการขับจะช่วยให้ความและคำเด่นชัดขึ้นให้ความสะเทือนอารมณ์มากขึ้น ความช้าหรือเร็วในการขับเป็นส่วนประกอบการขับอย่างหนึ่ง เช่น การขับบทรักอาจช้าบางเร็วบางขึ้นอยู่กับความตอนนั้น ๆ การขับกระบวนโกรธส่วนมากขับเร็วตามอารมณ์โกรธ แต่อาจมีเสียงยืดยาวในบางคำแสดงการเยาะเย้ยจากต่างได้ ในการขับกระบวนโศกควรจะช้า ๆ เป็นส่วนมาก

การขับเสภาลาวและมอญ คือขับเสภาสำเนียงลาว-มอญ มีลักษณะเฉพาะที่การเอื้อนเอ่ยขึ้นต้นการขับและสำเนียงการขับ เสภามอญจะขับเป็นสำเนียงมอญไปทั้ง 4 วรรค ส่วนเสภาลาวจะขับสำเนียงลาวไป 3 วรรค วรรคที่ 4 จะออกเสียงเป็นเสภาไทย การขับคงใช้กลีปะและกลวิธีการขับเช่นเสภาไทย

ตอนที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์การใช้คำในบทเสภาและการวิเคราะห์ที่เสภา การขับเสภา

2.1 การวิเคราะห์การใช้คำในบทเสภา ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ตารางวิเคราะห์ที่ผู้วิจัยคิดทำขึ้น วิเคราะห์เสียงวรรณยุกต์ คำเป็นคำตาย สระเสียงสั้นยาว เสียงพยัญชนะต้น และเสียงพยัญชนะท้าย(เสียงสะกด) นำมาหาค่าทางสถิติเป็นอัตราร้อยละ สรุปได้ว่า

กระบวนการ (เสาวรจนี) จำนวน 10 บทมี 321 พยางค์ มีพยางค์ที่มีเสียงวรรณยุกต์สามัญร้อยละ 31.78 วรรณยุกต์เอกร้อยละ 23.05 วรรณยุกต์โทร้อยละ 19.00 วรรณยุกต์ตรีร้อยละ 16.20 วรรณยุกต์จตุราร้อยละ 9.97 ของการใช้เสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด คำนาคำเป็นคำตายมีพยางค์ที่เป็นคำเป็นร้อยละ 66.78 คำตายร้อยละ 24.22 คำนเสียงสระมีสระเสียงสั้นร้อยละ 47.18 สระเสียงยาวร้อยละ 52.03 คำนเสียงพยัญชนะต้น มีเสียงอักษรต่ำร้อยละ 51.09 เสียงอักษรกลางร้อยละ 23.99 เสียงอักษรสูงร้อยละ 16.51 อักษรควบกล้ำร้อยละ 8.41 คำนเสียงพยัญชนะท้ายมีเสียงแม่ ก.กา ร้อยละ 33.02 เสียงแม่ กก กค กม รวมกันร้อยละ 17.45 เสียงแม่ กง กน กม เกย เกอว รวมร้อยละ 49.53 ส่วนมากสะกดด้วยเสียงแม่ กง ร้อยละ 13.08 และแม่ กน ร้อยละ 18.38

กระบวนการ (นารีปราโมทย์) 10 บท สรุปได้ว่ามีพยางค์ทั้งหมด 322 พยางค์ คำนวรรณยุกต์มีเสียงวรรณยุกต์สามัญร้อยละ 29.50 ของการใช้เสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด มีเสียงวรรณยุกต์เอกร้อยละ 19.25 วรรณยุกต์โทร้อยละ 31.68 วรรณยุกต์ตรีและจตุรามีโชนอยเพียงร้อยละ 9.63 และ 9.94 คำนคำคัม คำนาคำเป็นคำตาย มีคำเป็นร้อยละ 75.70 คำตายร้อยละ 24.22 คำนสระมีสระเสียงสั้นร้อยละ 40.99 สระเสียงยาว

รอยละ 59.01 คำนวณพญฺชนะมีเสียงพญฺชนะคนที่ในอักษรกลางรอยละ 28.57 อักษรสูง
 รอยละ 14.91 อักษรต่ำรอยละ 50.93 อักษรควบกล้ำรอยละ 5.59 ของการใช้เสียง
 พญฺชนะคนทั้งหมด คำนวณเสียงพญฺชนะท้ายมีเสียงพญฺชนะท้ายที่เป็นแม่ ก.กา รอยละ 52.80
 เสียงที่เป็นแม่ กก กค กข รวมรอยละ 15.84 มีเสียงสะกดแม่ กง กน กม เกษ ...
 เกอว รวมรอยละ 31.67

กระบวนโกธร (พีโรธวาหัง) 10 บท มีพยางค์ทั้งหมด 311
 พยางค์ คำนวณเสียงวรรณยุกต์มีเสียงวรรณยุกต์สามัญรอยละ 40.52 เสียงวรรณยุกต์เอก
 รอยละ 18.33 วรรณยุกต์โทรอยละ 21.54 เสียงวรรณยุกต์ตรีรอยละ 9.97 วรรณยุกต์
 จัตวารอยละ 6.65 คำนวณค่าเป็นคำตาย มีค่าเป็นรอยละ 81.35 คำตายรอยละ 18.65
 คำนวณสระ มีสระเสียงสั้นรอยละ 52.41 สระเสียงยาวรอยละ 47.59 คำนวณพญฺชนะคน
 มีเสียงพญฺชนะคนที่ในอักษรกลางรอยละ 32.19 อักษรสูงรอยละ 16.40 เสียงอักษรต่ำ
 รอยละ 46.95 เสียงควบกล้ำรอยละ 3.22 ของการใช้เสียงพญฺชนะคนทั้งหมด คำน
 พญฺชนะท้ายมีเสียงที่เป็นแม่ ก.กา รอยละ 39.23 เสียงแม่ กก กค กข รอยละ 10.29
 เสียงแม่ กง กน กม เกษ และ เกอว รอยละ 50.48

กระบวนโวก (สัลลาปัจคพิสัย) 10 บท มีพยางค์ทั้งหมด 316
 พยางค์ คำนวณเสียงวรรณยุกต์ มีเสียงวรรณยุกต์สามัญรอยละ 32.28 เสียงวรรณยุกต์เอก
 รอยละ 27.53 เสียงวรรณยุกต์โทรอยละ 16.14 เสียงวรรณยุกต์ตรีรอยละ 13.61
 และเสียงวรรณยุกต์จัตวารอยละ 10.44 คำนวณค่าเป็นคำตาย มีค่าเป็นรอยละ 73.10
 คำตายรอยละ 26.90 คำนวณเสียงสระ มีสระเสียงสั้นรอยละ 54.75 สระเสียงยาวรอยละ
 45.25 คำนวณเสียงพญฺชนะคน มีเสียงพญฺชนะคนอักษรกลางรอยละ 35.86 อักษรสูง
 รอยละ 12.66 อักษรต่ำรอยละ 48.73 อักษรควบกล้ำรอยละ 4.75 ของการใช้เสียง
 พญฺชนะคนทั้งหมด คำนวณเสียงพญฺชนะท้ายมีเสียงที่เป็นแม่ ก.กา รอยละ 39.87 เสียง
 แม่ กก กค กข รอยละ 13.92 เสียงแม่ กง กน กม เกษ เกอว รอยละ 46.20

2.2 การวิเคราะห์ผลสำรวจชีพเสภา ผู้วิจัยได้นำแบบบันทึกเสียง การขับเสภา ที่ครูเสภา 2 ท่านขับให้จำนวนกระบวนละ 10 นาที 4 กระบวน มาวิเคราะห์ ค่ายแบบวิเคราะห์ที่คัดแปลงจากแบบวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาของเฟลนเคอร์ส ใช้ศิลปะ การขับเสภาเป็นรหัสในตารางวิเคราะห์ สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

การขับกระบวนชม (เสภาจริง) ของครูประเวศ กุ่มทุ

ในช่วงเวลา 10 นาที ขับคำเนินความรอยละ 62.00 ของเวลาทั้งหมด ขับเน้นคำและความ รอยละ 6.50 โดยเน้นค้ายการกระแทกเสียงรอยละ 2.00 ค้ายการยักเสียงรอยละ 4.50 ขับกลั่นเสียงรอยละ 26.50 ขับเล่นลูกคอรอยละ 1.00 ขับเล่นทำนองเพื่อเปลี่ยนอารมณ์ ผู้ฟังไม่ไห้เบื่อนหายรอยละ 3.00

กระบวนเดียวกันนี้ เวลาขับเท่ากัน ครูแจ่ง คล้ายสีทอง ขับคำเนินความรอยละ 62.00 ขับเน้นคำและความรอยละ 10.50 โดยเน้นค้ายการ กระแทกเสียงรอยละ 1.00 ยักเสียงรอยละ 8.00 กระหมเสียงรอยละ .50 แฉวเสียง รอยละ 1.00 ขับกลั่นเสียงรอยละ 16.50 ขับเล่นลูกคอรอยละ 3.00 ขับเล่นทำนอง รอยละ 6.50 โดยเล่นทำนองเพื่อให้เกิดความไพเราะรอยละ .50 เพื่อให้เกิดความรุกร่า รอยละ 2.00 เพื่อเปลี่ยนอารมณ์รอยละ 4.00

การขับกระบวนรัก (บาริปรำโนทัย) ในเวลาเท่ากัน

ครูประเวศ ขับคำเนินความในเวลารอยละ 52.00 ขับเน้นความและคำรอยละ 15.00 โดยเน้นค้ายการกระแทกเสียงรอยละ 2.50 ยักเสียงรอยละ 8.00 ครั้นเสียงรอยละ 4.00 กระหมเสียงรอยละ .50 ขับกลั่นเสียงรอยละ 31.00 ของเวลาขับทั้งหมด

ในกระบวนเดียวกันนี้ ครูแจ่งขับคำเนินความรอยละ 47.00 ขับเน้นคำและความรอยละ 23.00 โดยกระแทกเสียงรอยละ 6.00 ยักเสียงรอยละ 14.00 ครั้นเสียงรอยละ 1.00 กระหมและแฉวเสียงรอยละ 1.50 ขับกลั่นเสียงรอยละ 24.00 ขับโหนเสียงหักเสียงรอยละ 1.50 ขับเล่นลูกคอรอยละ .50 ขับเล่นทำนองเปลี่ยน อารมณ์รอยละ 1.50

การขับกระบวนโกรธ (พิโรธาทัง) เวลาเท่ากัน ครูประเวท

ขับคำเนิ่นความรอยละ 38.00 ขับเนิ่นคำและความรอยละ 23.50 โดยกระแทกเสียง
รอยละ 22.00 บี้คเสียงรอยละ 1.50 ขับกลั่นเสียงรอยละ 30.00 การขับกระบวนนี้
เอื้อนเสียงระยะสั้นรอยละ .50

ครูแจจ ขับคำเนิ่นความรอยละ 25.00 ขับเนิ่นคำและความ
รอยละ 41.00 โดยเน้นควยการกระแทกเสียงรอยละ 34.50 บี้คเสียงรอยละ 6.00
กรันเสียงรอยละ .50 เอื้อนเสียงรอยละ 1.50 โดยเอื้อนระยะกลางรอยละ .50
เอื้อนสั้นรอยละ 1.00 ขับกลั่นเสียงรอยละ 32.50

การขับกระบวนโศก (สัดลาบังกพิสัย) ครูประเวท ขับคำเนิ่น

ความรอยละ 24.00 ขับเนิ่นคำและความรอยละ 18.00 โดยบี้คเสียงรอยละ 6.00
กระทบเสียงรอยละ 12.00 ขับเอื้อนเสียงระยะกลางรอยละ 1.50 ขับกลั่นเสียงรอยละ
27.50 ขับกลั่นเสียงรอยละ .50 ขับควมูเสียงรอยละ 2.50 ขับสั้นเสียงรอยละ 24.50
ขับโหนหรือหักเสียงรอยละ .50 ขับเล่นทำนองเปลี่ยนอารมณ์รอยละ .50

กระบวนนี้ ครูแจจขับคำเนิ่นความรอยละ 28.50 ขับเนิ่นคำและ
ความรอยละ 36.50 โดยเน้นควยการกระแทกเสียงรอยละ 1.00 บี้คเสียงรอยละ 21.50
กรันเสียงรอยละ 3.00 กระทบเสียงรอยละ 11.50 ขับเอื้อนเสียงระยะยาวรอยละ 1.00
กลั่นเสียงรอยละ 24.50 ขับกลั่นเสียงรอยละ 5.00 ขับควมูเสียงรอยละ 2.00
ขับสั้นเสียงรอยละ .50 ขับเล่นทำนองรอยละ 1.50 โดยเล่นเพื่อให้เกิดความไพเราะ
รอยละ .50 เล่นทำนองเปลี่ยนอารมณ์รอยละ 1.00

ตอนที่ 3 สรุปผลการวิจัยจากแบบสอบถาม ประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม

เป็นครูสอนภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาและมัธยมปลาย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและ
กรุงเทพมหานคร จำนวน 93 คน เป็นเพศหญิงรอยละ 64.95 เพศชายรอยละ 15.05
มีอายุส่วนมากอยู่ระหว่าง 26 ถึง 40 ปี คำนวณจุดจิบปริญญาตรีรอยละ 77.41 ในจำนวนนี้
รอยละ 74.19 จบวิชาเอกภาษาไทย มีประสบการณ์การสอนส่วนมากรอยละ 77.42
สอนมานาน 3 ถึง 10 ปี

คำนการเรียนการสอน เกี่ยวกับกำรเรียนการสอน คุรภษาไทย
 พบว่ เวลาสอนวรรณคดีเกี่ยวกับเสกษานักเรียนชอบให้ครูขับเสกษาให้ฟัง ในการสอนครูจะขับ
 เสกษาให้เด็กนักเรียนฟังเท่า ๆ กับที่ครูใช้อุปกรณ์ประเภทเพลง - แผนเสียงช่วยการสอน
 เด็กชอบให้ครูขับให้ฟังเองมากกว่าที่จะชอบฟังจากเพลงและแผนเสียง การเรียนวรรณคดี
 รอยกรอกกับรอยแหว่เด็กจะชอบเรียนพอ ๆ กัน ในการสอนคุรภษาไทยประสมปัญหาคาน
 การขาคอุปกรณ์การสอนประเภทการอ่านทำนองเสนาะปานกลาง คำนวิธีสอน คุรภษาไทย
 ใช้วิธีสอนวรรณคดีประเภทเสกษาควยการขับเสกษาให้นักเรียนฟังพอ ๆ กับการใช้อุปกรณ์
 ประเภทเพลง - แผนเสียงช่วย นักเรียนชอบเรียนวรรณคดีประเภทเสกษาโดยการขับเสกษา
 มากกว่าจะอ่านบทเสกษาแบบอ่านทำนองเสนาะ การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางคานเสกษามายบรรยาย
 มีน้อยครั้งที่สุด คุรภษาไทยจะกังวลใจอยู่บางเมื่อสอนวรรณคดีประเภทเสกษาแล้วขับเสกษาไม่ได้
 เมื่อเวลาสอนวรรณคดีมรดก คุรภษาไทยจะตั้งจุดมุ่งหมายอนุรักษ์มรดกคานนี้ไว้อยู่ในระดับ
 ปานกลางพอกับที่นักเรียนมีความรักและหวงแหววรรณคดีประเภทนี้

คำนความรู้เรื่องเสกษานั้น จากการวิจัยพบว่า คุรภษาไทยมี
 ความรู้เรื่องกรับเสกษาและรูปประวัติเสกษาอยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ในคานศิลปะ
 การขับเสกษาเช่น สันเสียง ครัวงเสียง รักโชนเสียง เล่นลูกคอง เสกษามอญ และรู้ในคาน
 เพลงกรับของเสกษา

คำนความคิดเห็น สรุปไคว่า คุรภษาไทยมีความคิดเห็นว่
 ควรรักและหวงแหววรรณคดีไทยเป็นอย่างมาก คุรภษาไทยควรที่จะขับเสกษาและอ่านทำนอง
 เสนาะเป็นอย่างดี เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความรักในรสรวรรณคดีไทย การขับเสกษาหรือ
 ทำนองเสนาะเป็นจะช่วยให้คุรภษาไทยมีความสะดวกคองการสอนวรรณคดีมรดกมากกว่าการ
 ใช้อุปกรณ์อื่น ๆ ช่วย แต่อุปกรณ์ประเภทเพลง - แผนเสียงก็ช่วยคุรภษาไทยในการสอนมาก
 เหมือนกัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลจะอธิบายใน 3 ลักษณะคือ

1. อภิปรายผลจากการศึกษาคุณค่าทางเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. อภิปรายผลด้านการวิเคราะห์การไร้อำนาจในทฤษฎี และการวิเคราะห์หลักการข้าม
3. อภิปรายผลด้านการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม

1. อภิปรายผลจากการศึกษาคุณค่าทางเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

จากการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การข้ามเสถียรนั้น น่าจะเป็นการเล่นที่เด่นของไทยเรามาแต่ดั้งเดิม โดยการวิเคราะห์ตามรากคำว่าเสถียรหมายถึง ลูกที่คุมขังและเป็นที่ยอมรับของคนในออกนอกเขา ผู้ที่อยู่ในคุกชนิดนี้น่าจะเป็นข้าราชการชั้นที่มีความรู้แต่ต้องโทษถูกจำคุกบริเวณจังหวัดทางออกด้วยการข้ามรั้วข้ามลำไปตามเรื่องแก๊งๆ เคาะเฝ้าเคาะดูกรงหรือเฝ้าเป็นจังหวะการข้ามลำควมมือควมไม้จนมีลักษณะการข้ามที่เป็นแบบเป็นแผนและประดิษฐ์เครื่องเคาะเป็นกรับในเวลาต่อมา ส่วนการจะไปพองกับลักษณะการข้ามลำบูชาเทพเจ้าในศาสนาหรือประเพณีอื่น ๆ นั้นย่อมมีทางที่เป็นไปได้ในลักษณะผสมผสานจากความรู้เรื่อย ๆ มา เพราะลักษณะการข้ามเสถียรมีส่วนเหมือนกันกับการเล่นของไทยอื่น ๆ เช่น เพลงปรบไก่ เกี่ยวข้าว ในลักษณะข้ามลำสด ๆ คำในบทกลอนมีลักษณะเป็นอิสระไม่จำกัดตายตัว ต้องการความชัดเจนของเนื้อความที่เป็นเรื่องนำมาข้ามและความในเวลาข้าม เช่นบทเพลงลำคาง ๆ อย่างเพลงเรือกุ่มงเอาความกันในขณะที่ข้ามลำ

อุปกรณ์การข้ามมีลักษณะง่าย ๆ คือ เอาไม้มาเคาะกัน เช่นเคียวกับการคมมือเวลาเล่นเพลงเรือ เพลงปรบไก่ อีแซว เป็นต้น การใช้ไม้มาเคาะแทนมือคงจะเนื่องมาจากการข้ามเสถียรเป็นการข้ามคนเดียว ข้ามเป็นเรื่องราวไร้อุปกรณ์ การคมมือคนเดียว นอกจากจะไม่ไพบเพราะแล้วยังเจ็บมือควมเมื่อกบนาน ๆ จึงใช้ไม้ การที่ทำเป็นทอนเป็นอันเล็ก ๆ เป็นการวิวัฒนาการในด้านการเก็บ การนำไปใช้และความคล่องตัวเวลาใช้ ซึ่งหากสังเกตรูปร่างกรับประกอบควมจะเห็นชัดในการลบเหลี่ยมมุมต่าง ๆ เป็นไปเพื่อความสะดวก

ในการจับต้อ เพื่อกรอกกระทมและเสียงเกรียวกราวเวลาขยับจะเป็นไปเพื่อความไม่ขาดสายของเสียงในช่วงของการทอของของวรรคตอวรรค มีให้คนฟังชงก์อารมณ์เมื่อคนขับคิดเนื้อขับออกไคลาซา การขยับกับส่วนมากจึงขยับในตอนสุดของวรรคทุกวรรค และเมื่อสูควรรคที่ 4 สุดท่ายผู้ขับก็จะสามารถตีกรับกรอไปเรื่อย ๆ ไค เพื่อให้เสียงกรับตอประสานการขับขณะยังคิดคำในบทใหม่ไม่ค้หรือไม้ออก กรณ์เช่นนี้้นนอกจากเสียงกรับแล้ว ผู้ขับอาจขึ้นเออนเออยขึ้นใหม่ไคเพื่อว่าขณะเออนนั้นจะคิดหาคำมาไขบรรยายความตอไป ซึ่งจะสังเกตุการขับลำของไทยแต่เดิมมาจนถึงปัจจุบันนี้ เครื่องประกอบจังหวะจะไชงาย ๆ การเออนเออยจะไชช่วยเวลาคิดซัดเช่นเพลงเรือ ลูกคู่จะรับเมื่อแม่เพลงคิดซัดเพราะว่าทอไม่ไค หรือพอเพลงแม่เพลงเออนเออยยาวเองให้คิดคตอซึ่งจะเป็นในตอนขึ้นต้นบทใหม่เป็นส่วนมาก

รากคำว่าเสภาที่แปลว่าคู่ ในคำว่า เสภาคลงใน เสภาคลงในอกัน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากการกลายคำมาจากคำว่า สภา ในภาษาบาลีที่แปลว่า โรงหรือ เรือน คำว่า เสภาคลงใน แปลงาย ๆ ว่าโรงหรือเรือนที่เป็นคลังเก็บราชทรัพย์ส่วนในก็จะได้ความซัด ไทยเรามีคำว่าเรือนชั้นต้นคำหลายคำเช่น เรือนจำ เรือนเบี้ย เรือนไฟ เรือนหอ เรือนแก้ว

การขับการ เอนเสภา. เสื่อมถลยความนิยมจากคนคุณฟังไปไคตามกาลเวลา เช่นเดียวกับวัฒนธรรมส่วนอื่น ๆ ของไทย ความไม่เหมาะสมกับกาลเวลาและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปก็ทำให้ศิลปะประเพณีบางชนิดสูญไปไค การขับเสภาก็เป็นไปทำนองเดียวกัน เช่นเดียวกับการแสดงละครในของไทยเราซึ่งในปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมของคนรุ่นใหม่เพราะยี้คยาค ร่ายยาวไม่ทันใจ ทั้งนี้เพราะละครในนั้นเกิดขึ้นเพราะมุ่งจะถูกการร่ายรำที่งดงามลีลาที่อ่อนช้อยมากกว่ามุ่งจะเอาเรื่องราวหรือตลกคะนอง ละครในที่แสดงในปัจจุบันมุ่งจะสนุกสนานเช่น คุณแม่ละมุด ยมะคุปต์ กล่าววว่าไคคิดแปลงทั้งของเดิมไปมากแล้วในคานกระบวนทการรำต่าง ๆ แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นที่เบอหมายของคนรุ่นใหม่อยู่นั้นเอง ถ้าไม่มีกรมศิลปากรอนุรักษ์ไว้คงสูญหายไปนานแล้วเช่นกัน

เสภาสื่อความนิยมเพราะคนมองไม่เห็นภาพจริง เห็นแต่ภาพพจน์
 อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง เรื่องขุนช้างขุนแผนก็แพร่หลายหาอาไปคงายรู้เรื่องหมดแล้ว การฟัง
 จึงมุ่งไปที่ท่วงที่การขับ เสียง ศิลปะ ของผู้ขับเป็นสำคัญ ซึ่งก็จะฟังได้ชั่วครั้งคราวนานไปก็
 เบื่อหน่าย ผู้การดูการละเล่นเป็นเรื่องเป็นราวมีคนแสดงแต่งตัวสวยงาม เรื่องแปลกใหม่ไม่ได้
 เสภาในปัจจุบันจึงฟังได้ชั่วครั้งชั่วคราว และใช้ขับประกอบการแสดงชนิดอื่น ๆ เช่น ลิเก
 ละคร ไปเท่านั้น ศิลปะบางอย่างจึงขาดหายไปเพราะขาดความสำคัญ เช่น บทไหว้ครู
 การไหว้ครู การที่รับไหว้ครูซึ่งมีเพลงกรับโดยเฉพาะก็จะค่อย ๆ สูญไป แม้แต่การที่รับเสภา
 ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการขับเสภาที่อยู่ในสภาพจะสูญไป เพราะการขับเสภาประกอบ
 การแสดงละคร ลิเกนั้นไม่ได้ใช้รับที่ประกอบการขับ การที่รับขับเสภาที่อยู่ในส่วนที่แสดง
 ละครเสภา หรือการสาธิตการขับเสภาเท่านั้น ผู้ที่กรับโดยมีเพลงกรับก็มีน้อยลงทุกทีเพราะ
 กรับที่ตีหายาก ราคาแพง ปรโยชน้อย ความห่วงเห่นของผู้ที่ศิลปะค่านนี้ยังมีเหตุผลที่จะ
 ห่วงเห่นอย่างน่าฟังมาแต่โบราณแล้ว ศิลปะชนิดนี้อาจไม่สูญหายไปทั้งสิ้น เพราะมีหน่วยงานคือ
 กรมศิลปากรรักษาไว้แต่จะถูกรอนถึงบางชนิดไปเพราะขาดการถ่ายทอด เช่นเดียวกับศิลปะ
 การขับเสภาสมัยแบบดั้งเดิมได้สูญไปพร้อมกับพ่อสังข์ ยมระคุปต์ บุตรพระแสนทองฟ้า เพราะ
 พ่อสังข์ไม่ได้ถ่ายทอดไว้ให้ใคร จะมีเหลืออยู่บ้างก็แต่เพียงตัวอย่างการขับในเทปแต่เพียง
 เล็กน้อยที่ไม่ได้รวมศิลปะการขับเสภาสมัยทั้งหมดไว้ เช่นเดียวกับการร้องเพลงไทยหรือการ
 รำละคร ศิลปะการร้อง ศิลปะการรำโขนละครที่ติดมากับครูรุ่นเก่าเช่นครูอาคม สายาคม
 ครูละมุล ยมระคุปต์ ก็สูญไปพร้อมกับการสิ้นชีวิตของครูเหล่านั้นเมื่อไม่นานมานี้ เพราะศิษย์
 รุ่นหลัง ๆ มายังรับศิลปะเหล่านั้นไว้ไม่หมด ได้ไว้แต่เพียงบางส่วนเท่านั้น

การขับการเล่นเสภาปัจจุบันมีอยู่ในกรมศิลปากรเป็นส่วนมากในรูปของ
 ละครพื้นทาง ละครเสภา และเสภาสาธิต เสภาที่ลิเกใช้ขับปัจจุบันเพี้ยนไปจากแบบฉบับดั้งเดิม
 ของเสภาในท่วงทำนองการขับ และศิลปะการขับที่ติดของเสภาของครูเสภาต่าง ๆ ขาดผู้สนใจ
 ศึกษาอย่างจริงจังหรือละเลยคละอ่อ ในที่สุดศิลปะที่ติดก็จะสูญไปพร้อมกับครูเก่าเหล่านั้นเหลือแต่
 เพียงการขับคาค ๆ พื้น ๆ ที่มีความไพเราะไม่ถึงขนาด ผู้ที่จะถ่ายทอดศิลปะค่านนี้จึงควรจะ
 ต้องศึกษาอย่างจริงจังละเอียดถี่ถ้วน มีความอดทน เก็บศิลปะส่วนเล็กน้อยเอาไว้ให้หมด
 ในทุกแง่มุมเพื่ออนุรักษ์ศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยไว้ให้ดี

ครูเสภาของไทยนั้นเหมือนครูศิลปะอื่น ๆ ของไทย คือมีความถ่อมตน ไม่ยอมเปิดเผยชื่อเสียงและประวัติ ทั้งครูผู้แต่งบทเสภาและผู้ขับเสภาเป็นเหตุให้ผู้คิดศึกษา ภายหลังศึกษาค้นประวัติของผู้ขับผู้แต่งไม่ได้ การศึกษาประวัติผู้ขับผู้แต่งช่วยในการอนุรักษ์ ศิลปะของชาติได้ การใคร่ควาหาหน้้นเรียนการขับมาจากครูท่านใด ถายทอดไปให้ใคร มีศิษย์ มากน้อยแค่ไหน จะช่วยถนอมการรักษาศิลปะโดยเมื่อต้องการงานของครูท่านนั้นด้านการขับ การชุมนุมศิษย์แล้วช่วยกันรวบรวมแนวการขับ ศิลปะการขับจะช่วยให้งานของครูท่านนั้นยืนยง อยู่ได้เหมือนการทำสังคายนาพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา การจะแสดงผลงานเทิดทูนท่าน เหล่านั้นก็ทำได้ละเอียดละออ ภาคภูมิใจ

การรวบรวมประวัติครูเสภาในการวิจัยครั้งนี้ ได้ประวัติครูเสภาไว้ 3 ส่วนคือ ครูเสภาชายส่วนหนึ่ง ครูเสภาหญิงส่วนหนึ่ง และผู้เชี่ยวชาญทางเสภา เพราะ เคยเห็นเคยเล่นดนตรีรับร้องรับขับมาตั้งแต่หนุ่มจนตราส่วนหนึ่ง ทั้งหมดนี้ครูเสภาชายที่ด้รับ ขับเสภาได้มีสองท่าน โดยได้เรียนมาจากครูอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว อีกท่านหนึ่งชื่อ ศิริ วิชเวท ศักดิ์รับขับเสภาได้ เป็นเจ้าของกรับของหมื่นรับคำหวานไม่สามารถเสาะหาหน้า ประวัติมาลงได้ควยเหตุขัดข้องของบางประการ ครูเสภาหญิง 3 ท่านมีอยู่ท่านหนึ่งด้ที่รับขับเสภา มาตั้งแต่เด็กคือ ครูหวม ประสิทธิ์กุล นอกนั้นพอด้ได้ ครูเสภาหญิงอีกท่านคือ คุณแม่เจริญใจ สุนทรวาทีน บุตรีพระยาเสนาะคุริยางค์ (แซม) ไม่สามารถนำประวัติมาลงได้เช่นกัน

เหตุที่นักเสภาหญิงที่รับไม่ได้ไม่เก่งนั้น จากการสัมภาษณ์ท่านทราบว่า เป็นเพราะเกิดคตินิยมว่า นักเสภาหญิงไม่ควรด้รับเอง คุณไม่เหมาะเหมือนชาย และกรับเสภา เก่า ๆ ส่วนมากเป็นกรับผู้ชาย มีขนาดใหญ่เกินรอมมือของหญิงจะจับได้ ครูเสภาหญิงจึงไม่ค่อย สนใจศึกษาค้นควาคานนี้ อนึ่งเพลงกรับบางอย่างก็สูญไปบางอย่างก็โคลงลับคั่นมาแบบป้าภูทักเรีย จากการศึกษาครูแซมชอย คุริยพันธ์ ภรรยาครูเหนียว คุริยพันธ์ ผู้ดวงลับไปแล้ว¹ ทราบว่า

¹ สัมภาษณ์ แซมชอย คุริยพันธ์ ครูขับร้องเพลงไทย, 10 ตุลาคม 2525.

การที่รับเสภาไม้หนึ่งสมัยครูเหี่ยว ไค่ดูไปแล้ว เมื่อครูเหี่ยวจะแสดงกรับเสภาไม้หนึ่ง
จนปัญญาเขา ก็จุกจุกขอต่อครูท่านคือพระยาเสนาะดุริยางค์ในตอนกลางคืน ไม่นานครูเหี่ยว
ก็คนขึ้นมาบอกว่าครูมาบอกให้แล้ว แล้วก็เอากลับมาที่ข้อมือเพลงกรับที่ครูให้ไว้ ครั้นสาย ๆ
ก็ไปหาคุณแม่เจริญใจ ไปตีกรับจังหวะนั้นให้ฟังแล้วถามว่าไซ้ไม้หนึ่งไหม ? ครูมาบอกให้
ครูเจริญใจซึ่งคุ้นหูกับเพลงกรับที่บิดาคีฟังแล้วจำได้ก็บอกว่าเป็นทุกอย่าง เพลงกรับไม้หนึ่งจึงได้
รับการถ่ายทอดกันต่อมาอีกครั้ง การทำประวัติของครูอาจารย์ในทางศิลปะทุกแขนงในทุกแง่มุม
จะได้ประโยชน์อย่างมากด้านการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นมรดกของชาติ

ในด้านการจัดการเล่นเสภาอันเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การเล่นเสภา
ในปัจจุบันยังคงรูปแบบเดิมไว้ได้พอสมควรได้คือ 1. การขับเสภา จากการสัมภาษณ์ทรงคุณวุฒิ
ทราบว่าลักษณะการขับของครูเสภาปัจจุบันในกรมศิลปากรหรือคาบครูเสภาที่บันทึกประวัติมานั้น
ยังคงรูปแบบลีลาและศิลปะการขับเช่นสมัยโบราณนับแต่รัชกาลที่ 5 ลงมา ก่อนนั้นขึ้นไปไม่ทราบ
เพราะไม่มีผู้ใดมีอายุถึงสมัยนั้น ส่วนเสภาภายนอกหรือเสภาลิเกนั้นรูปแบบลีลาเปลี่ยนแปลงไป
จากรูปแบบเดิมบ้าง ลักษณะการขับของครูเสภาแต่ละคนขึ้นอยู่กับพื้นฐานความละเอียดละออ
ของแต่ละคน ประกอบด้วยปฏิภาณไหวพริบในการขับและพลิกเพลงไซ้อันจะให้ "รส" ต่างกัน
เมื่อเวลาขับ บางท่านจะขับคาด ๆ ฟังไม่ไค่อารมณ์ บางท่านจะไร้อึดปะมากมายทั้งครั้น
ทั้งกระทบ ทั้งแนว ทั้งยัด ให้เหมาะกับความและความในบทขับจึงฟังดูไพเราะไม่เบื่อบู ส่วนการ
เล่นเสภาต่าง ๆ ทั้งเสภารำสุภาพ รำแนวตลก ละครเสภายังคงมีแสดงอยู่เรื่อยไปในกรม-
ศิลปากรในรายการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ส่วนภายนอกมีสำคัญบ้างแสดงบ้างแต่เพียงส่วนน้อย
เฉพาะเสภาตลกนั้น กรมศิลปากรจะคงเล่นตามแบบฉบับไค่อยู่ส่วนเดียว เพราะมีผู้แต่งบท
ผู้เล่นที่มีคุณสมบัติของตลกเสภาอยู่พอสมควร ตลกภายนอกนำเสภาตลกไปเล่นได้แต่เพียงคาด ๆ
ทำให้ตลกคะนองมากมายเหมือนในกรมศิลปากรไค่ยากเพราะขาดพื้นฐานทางเสภาดังกล่าว
ไว้แล้ว

การนำเอาส่วนที่เป็นประวัติความเป็นมาของเสภาไปใช้สอนวรรณคดีไทย ที่เกี่ยวกับเสภา เรื่องราวของเสภาตั้งแต่ต้นจนจบสามารถนำไปใช้สอนให้นักเรียนครูและ เข้าใจถึงเรื่องราวของเสภาในด้านรูปคำ กลอนเสภา มูลเหตุการขับเสภา วิวัฒนาการของ เสภาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน เรื่องที่ขับหรือแสดงเสภา มีชื่อเฉพาะแต่เรื่องขุนช้างขุนแผน เรื่องเคี้ยว อุปลกรณการขับเสภาหรือกรับ เพลงกรับ ครูเสภา การละเล่นเกี่ยวกับเสภา และ แนวทางการขับเสภา ผู้วิจัยเชื่อว่านักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวของศิลปะที่เป็น มรดกของชาติส่วนนี้ดียิ่งขึ้น อันจะเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อวรรณคดีมรดกของไทยส่วนนี้ได้

2. อภิปรายผลการวิเคราะห์การใช้คำในบทเสภาและวิเคราะห์ลีลา การขับเสภา

2.1 อภิปรายผลการวิเคราะห์การใช้คำในบทเสภา

การขับเสภาในแต่ละระบวนั้น มีความแตกต่างกันในท่วงทำนอง การขับและศิลปะการขับ การวิเคราะห์เรื่องนี้เพื่อการใช้เสียงของคำในบทขับว่ามีความ แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ในส่วนของบทขับที่จะอำนวยความสะดวกศิลปะการขับเสภากระบวนต่าง ๆ เหล่านี้

การวิเคราะห์โดยนำเอาบทเสภาแต่ละระบวนความกระบวนละ 10 บท มาแยกแยะวิเคราะห์เกี่ยวกับเสียงวรรณยุกต์ คำเป็นคำตาย เสียงสระสั้นยาว เสียงพยัญชนะต้น และเสียงพยัญชนะท้ายโดยการหาค่าทางสถิติ พบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ในด้านเสียงของคำต่าง ๆ ในแต่ละบทขับกระบวนความ 4 กระบวนนั้น ด้านการใช้เสียง วรรณยุกต์ทั้ง 4 กระบวนใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญมากกว่าเสียงวรรณยุกต์อื่น ๆ เฉลี่ยประมาณ 30 กว่าเปอร์เซ็นต์ของเสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด รองลงมาคือเสียงวรรณยุกต์เอกและโท เสียงตรีและจัตวามีใช้น้อย มีข้อสังเกตคือกระบวนโกรมมีเสียงวรรณยุกต์สามัญร้อยละ 40.52 เทียบกับเสียงวรรณยุกต์อื่น ๆ ที่สูงสุดร้อยละ 32.80 เมื่อเทียบกับการขับเสภาแล้ว การขับ เสภาด้วยเสียงเรียบ ๆ ธรรมดาไม่เน้นหนักควรเป็นประมาณ 30 กว่าเปอร์เซ็นต์ของการขับ ทั้งหมด การขับจะไม่เน้นหนักหรือใช้ศิลปะการขับกับเสียงสามัญ จะใช้กับเสียงวรรณยุกต์อื่น ๆ เป็นส่วนมาก

ค่าเป็นค่าตาย พบว่า บทเสภาใช้ค่าเป็นมากกว่าค่าตาย ทั้ง 4 กระจวนคือบทชมรอยละ 66.96 บทรักรอยละ 75.78 บทโกรธรอยละ 81.35 บทโศกรอยละ 73.10 และใช้ค่าเป็นสระเสียงยาวมากกว่าค่าเป็นสระเสียงสั้น ส่วนที่เป็นค่าตายจะใช้ค่าตายสระเสียงสั้นมากกว่าเสียงยาว มีข้อสังเกตคือ กระจวนโกรธใช้ค่าเป็นมากกว่ากระจวนอื่น ๆ คือใช้ค่าเป็นรอยละ 81.35 รองลงมาคือ กระจวนรัก ใช้ค่าเป็นรอยละ 75.78 ปกติแล้วการขับกระจวนโกรธจะกระแทกเสียง กระชากกระชั้นในเรื่องนี้อาจมีตัวแปรคือ ความในบทโกรธ เป็นการทะเลาะกว่าเสียคดี เยาะเย้ย ซึ่งจะใช้ค่าเป็นเสียงยาวเพื่อยืดเสียงบางเสียงให้ไต่อารมณ์ดังกล่าว ในบางกระจวนที่เป็นกระจวนรบนาที่จะใช้ค่าสระเสียงสั้นและเป็นค่าตายเพื่อแสดงความฉับพลันและเสียงเสียงธรรมชาติของการสู้รบ เช่น เสียงอาวุธ เสียงกระทบกันของการต่อสู้ทุบถอง เช่น เสียงอึกอ๊ก พล็ก ผลวะ เป็นต้น ในเวลาขับก็จะเน้นค่าเหล่านั้นให้เด่นชัดได้

การใช้สระเสียงสั้นยาวไม่แตกต่างกันนักในการวิเคราะห์ เพียง 10 บท แต่ก็มีที่ต่างสังเกตว่า ในกระจวนชมและกระจวนรัก จะใช้สระเสียงยาวมากกว่าเสียงสั้น คือกระจวนชมใช้สระเสียงยาวรอยละ 52.03 ใช้สระเสียงสั้นรอยละ 47.98 กระจวนรักใช้สระเสียงยาวรอยละ 59.01 ใช้สระเสียงสั้นรอยละ 40.99 ในกระจวนโกรธและกระจวนโศกจะใช้ค่าสระเสียงสั้นมากกว่าเสียงยาว คือกระจวนโกรธใช้สระเสียงสั้นรอยละ 52.41 ใช้สระเสียงยาวรอยละ 47.59 กระจวนโศกใช้สระเสียงสั้นรอยละ 54.75 ใช้สระเสียงยาวรอยละ 45.25 หากวิเคราะห์ในแง่การขับจะพบว่าการขับกระจวนชมและกระจวนรักส่วนมากจะขับไปเรื่อย ๆ ไม่เน้นมากนัก แต่การขับกระจวนโกรธหรือโศกจะเน้นค่าและความแสดงอารมณ์ที่ไม่มั่นคงทวนโหวงยั้ง 2 กระจวน

ค่าเสียงพยัญชนะ ทั้ง 4 กระจวนไม่พบความแตกต่างมากนัก ในการใช้พยัญชนะตน ทั้ง 4 กระจวนจะใช้เสียงพยัญชนะตนที่เป็นอักษรสูง กลาง ต่ำ และควบค่าใกล้เคียงกัน มีข้อสังเกตคือ มีการใช้เสียงอักษรต่ำมากกว่าเสียงชนิดอื่น ๆ คือใช้อักษรต่ำเฉลี่ยแล้วประมาณรอยละ 50 ของการใช้เสียงพยัญชนะตนทั้งหมด รองลงมาคือ

อักษรกลางและอักษรสูง ใช้อักษรควบกล้ำน้อย มีข้อสันนิษฐานว่า การขับเสภาของขับด้วยเสียงสูงมากและเสียงก้องจึงใช้อักษรต่ำมาก กับอักษรกลางซึ่งผันไคเสียงวรรณยุกต์ทุกเสียงตามต้องการ ส่วนอักษรสูงเป็นเสียงตำแหน่งแนบประกอบกับจำนวนตัวอักษรน้อยจึงมีใทร้อย มีข้อสังเกตว่าการใช้เสียงพยัญชนะท้ายนี้ กระบวนโกธร และกระบวนโศกใช้เสียงอักษรต่ำน้อย ใช้เสียงอักษรกลางมากกว่ากระบวนอื่น ๆ คำเสียงพยัญชนะท้าย กระบวนรักใช้เสียงแม่ ก. กา รอยละ 52.60 นอกจากนั้นจะใช้เสียงแม่ ก.กา โภยเฉลี่ยรอยละ 30 เกษ เสียงสระกที่ไ้มากคือแม่ กง กน กย เกอย และเกอว แมกก กค กม มีน้อย แสงถึงการใช้คำที่เป็นคำเป็นมากในคำที่มีเสียงพยัญชนะท้าย ซึ่งในการขับเสภา คำที่มีเสียงพยัญชนะท้ายเป็นเสียงคำเป็นคงกล่าวผู้ขับสามารถเล่นเสียงเล่นคำ และยักเสียงไคมากโดยเฉพาะคำที่มีเสียงสูงและก้อง

การวิเคราะห์ครั้งนี้อธิบายจำนวนน้อย ความแตกต่างของเสียงคำในกระบวนทั้ง 4 จึงปรากฏไม่ชัดเจน แต่กัไคผลที่เป็นข้อสังเกตไคว่า การแต่งบทเสภาสัมพันธ์กับศิลปะการขับเสภาในส่วนที่เสียงของคำที่แต่งนั้นสะดวกต่อการที่ผู้ขับเสภาจะขับเล่นเสียงเล่นคำ เพราะเสียงวรรณยุกต์สามัญ และเอก โท กัตติ คำเป็นสระเสียงยาวหรือสั้นกัตติ สระเสียงยาวกัตติ เสียงพยัญชนะต้นที่เป็นเสียงอักษรต่ำหรือกลางกัตติ อำนวยสะดวกแปลงเสียงออกอย่างหลากหลายผู้ขับจะใช้ศิลปะการขับไคทุกชนิดกับคำลักษณะนี้ ต่างกับการขับเสียงคำตาย เสียงวรรณยุกต์ตรีและจัตวา เสียง 2 เสียงนี้จะลดเสียงลงครึ่งหนึ่งถ้าอยู่หายวรรคที่ 4 เช่นคำว่า นอยนอย จะออกแต่เพียงครึ่งเสียงระหว่างเสียงโทกับเสียงตรี เสียงจัตวาจะเปล่งไม่เต็มเสียงวรรณยุกต์จัตวา และเพิ่มเสียงให้เบากว่าเสียงปกติประมาณครึ่งเสียงเช่นกัน

ประโยชน์ของการเรียนการสอนจากงานวิจัยส่วนนี้ ครูผู้สอนจะพินำไปเป็นข้อสังเกตในเวลาสอนการขับการร้องควรงัดเกดเสียงของคำในพหุขับ คำใดที่เป็นคำเป็น คำตาย สระเสียงสั้น ยาว พึงพิจารณาจากความขงบทขับก่อนนั้นแล้วขับยักเสียงหรือหคเสียง กระแทกกระทั้น หรือครุ่นที่คำบางคำให้เหมาะจะสมก็จะไครสของการขับ การพิจารณานำหนักของเสียงวรรณยุกต์ เสียงพยัญชนะต้นก่อนการขับ แล้วพิจารณาเน้นคำโดยแนวเสียงหรือกระแทกเสียงให้ถูกกับน้ำหนักเสียงพยัญชนะ เช่น บทที่ว่า

" แตนน้อยน้อยลอยลิวไปตามลม "

คำว่าน้อยน้อยกับคำลอยลิว เสียง น. เป็นเสียงอักษรทำให้ความรู้สึกนุ่มนวลเบา แต่วรรณยุกต์ตรีภักกเสียงให้ลึกลงไป ต่างกับคำลอยลิวซึ่งเป็นพยัญชนะให้เสียงเบา ใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญในคำแรกส่วนคำลิวแมจะถูกเสียงวรรณยุกต์โทกดให้หนักลงก็เป็นคำเป็นและสะกดด้วยเสียง ว. ที่เบาบางและเร็วกับความรู้สึก เวลาขับให้ได้อารมณ์จึงขับเน้นคำน้อยน้อยพอสมควรเพื่อหนุนคำลอยลิว ขับคำลอยลิวให้แผ่วเบาสมกับเสียงของคำ จะช่วยให้อาพพจนแกมผู้ฟังเห็นเป็นล่องลอยลิวไปไม่กลับมาพบกันอีก จะช่วยให้ผู้ฟังรู้สึกสะท้อนอารมณ์ตามบทขับได้

การวิจัยส่วนนี้มีส่วนใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ธลธิรา สัตยาวัดธนา ในวิทยานิพนธ์เรื่อง " การนำวรรณคดีวิจารณ์แบบใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย " ¹ ซึ่งได้นำเอางานวิจารณ์วรรณคดีของ โอ.เอ. ริชาร์ด ซึ่งวิจารณ์วรรณคดีในแง่สุนทรียศาสตร์ ซึ่งมีหลักการวิจารณ์ที่สำคัญคือ วิเคราะห์ความหมายของคำ เสียง จังหวะ ความเคลื่อนไหวของคำในบทประพันธ์ แนวการวิจารณ์ในแง่สุนทรียศาสตร์นี้ได้มีผู้นำมาวิจัยวรรณคดีของไทย ต่อ ๆ มาอีกหลายท่าน นอกจากนี้ยังมีงานเขียนของ สมัยพร แสงกระจ่าง เรื่อง " ภาษาจากความรู้สึก " ² ได้รวบรวมกลุ่มเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ที่ให้ความหมายแก่ความรู้สึกไว้ในลักษณะรูปตัวอักษรและนำหนักเสียง ผู้ศึกษาการขับเสภาและครูภาษาไทยหากได้ศึกษางานวิจัยและงานเขียนต่าง ๆ ในลักษณะดังกล่าวแล้วจะมีส่วนช่วยในการขับการร้องการอ่านทำนองเสนาะให้ไพเราะได้อย่างดี แม้เสียงจะไม่ดีหากรู้คำรู้ความแล้วเปล่งเสียงพร้อม

¹ ธลธิรา สัตยาวัดธนา, " การนำวรรณคดีวิจารณ์แบบใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513)

² สมัยพร แสงกระจ่าง, " ภาษาจากความรู้สึก ", ใน กรอองภาษาและวรรณกรรม (พระนคร : โรงพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, 2516), หน้า 13-51.

อารมณ์ร่วมไปด้วยกับการอ่าน รู้จักเนื้หนัก ผอนเบาความนำหนักของเสียงพยัญชนะ สระ
วรรณยุกต์แล้ว การอ่านทำนองเสนาะก็จะเสนาะสมารถ

2.2 อภิปรายผลการวิเคราะห์ผลจากการขับเสภา

การนำเพียบพันักการขับเสภาของครูเสภา 2 ท่านมาวิเคราะห์
หาคาท่างสถิติ พบว่า การขับเสภากระบวณชมและกระบวณรัก ผู้ขับจะขับคำเน้นความไปเรื่อย ๆ
เป็นส่วนมาก และกลั่นเสียงอันเป็นศิลปะการขับเสภาโดยทั่ว ๆ ไป การใช้ศิลปะการขับ
อื่น ๆ ก็มีบ้าง ในกระบวณชมเช่น ชมธรรมชาติก็มีการกระแทกเสียง ยืดเสียงบ้างเล็กน้อย
การเล่นลูกคอด และเล่นทำนองมีบ้างเพื่อมิให้เป็นที่เบื่อหน่ายแก่คนขับคนฟัง การเอื้อนเอ่ย
ขึ้นคนการขับเอื้อนเอ่ยปานกลาง ไมยาวหรือสั้นเกินไป การขับกระบวณโกรธ การขับคำเน้น
ความน้อยลงกว่ากระบวณชมและรักมาก แต่จะเน้นคำมากขึ้นโดยใช้วิธีเน้นควยการกระแทก
เสียงเป็นส่วนมาก การขับกระบวณโศกพบว่า การขับคำเน้นความน้อยลง การใช้ศิลปะลีลา
การขับทุกชนิดยกเว้นกระแทกเสียงใ้่นำมาใช้ขับเสภาโศกเกือบทุกชนิด ผู้ขับเสภาโศกจึงต้อง
ระมัดระวังคำความคำ ผึกฝนสม่ำเสมอ ครูภาษาไทยทองเข้าใจแนวการขับทั้ง 4 กระบวนนี้
การขับกระบวณชม กระบวณรัก ฟังขับไปถามความยืดบางหคบางตามแต่จะพิจารณาความและคำ
ส่วนเสภาโกรธนั้น ส่วนมากต้องเน้นควยการกระแทกเสียง โดยต้องพิจารณาคำให้ การขับ
เสภาโศกต้องใช้ศิลปะการขับทุก ๆ ชนิด ขับช้า ๆ เล่นท่าความตลอดเวลา

การวิเคราะห์ผลจากการขับโดยใช้แบบวิเคราะห์ซึ่งคัดแปลงจาก
แบบวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาของแชลนเคอร์ส ให้ผลการวิจัยในคานช่วยใหญ่ความถี่ของ
การใช้ศิลปะการขับเสภาในแต่ละกระบวณความ ซึ่งไม่เหมือนกันซึ่งจะช่วยให้ผู้ศึกษาการขับเสภา
ได้พิจารณาความคำในบทขับ และใช้ศิลปะการขับให้เหมาะสมกับกระบวณความนั้น ๆ เพราะ
หากใช้ศิลปะการขับพร้าหรือในบางกระบวณ หรือใช้ศิลปะบางประการของการขับกระบวณหนึ่ง
ไปใช้กับอีกกระบวณหนึ่ง ความไพเราะในการขับก็จะไม่เกิดขึ้นสมความมุ่งหมาย

3. อภิปรายผลจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลจากสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ครูภาษาไทย รัศมีมัธยมร้อยละ 84.95 เป็นหญิง ส่วนมากมีอายุในช่วงระหว่าง 26 ถึง 35 ปี แสดงให้เห็นว่าครูภาษาไทยในรัศมีมัธยมส่วนมากเป็นผู้หญิงอยู่ในวัยกลางคน คุณวุฒิทางการศึกษาร้อยละ 74.19 จบปริญญาตรีทางภาษาไทย แสดงว่าปัจจุบันครูภาษาไทยกว่าครึ่งจบปริญญาตรีมาทางภาษาไทยโดยตรง เป็นที่คาดหวังไว้ว่านักเรียนจะเรียนภาษาไทยควบคู่กับที่สอนภาษาไทยขึ้น เพราะโคครูที่เก่งเฉพาะทางภาษาไทยมาสอนภาษาไทย จะมีบางส่วนน้อยเอาครูนาฏศิลป์หรือจบพาณิชย์มาสอนภาษาไทย ซึ่งที่จริงแล้วไม่ควรจะมีในรัศมีมัธยม ครูส่วนมากสอนวรรณคดีไทยมานานคือร้อยละ 77.42 สอนภาษาไทยมาอย่างน้อย 3 ปี อย่างมาก 10 ปี ประสบการณ์การสอนมากช่วยให้รู้ปัญหาและอุปสรรคการสอนดี ในด้านความอ่านทำนองเสนาะและขับเสภา มีจำนวนเกือบครึ่งที่อ่านโคขับโคทุกชนิด นอกนั้นไม่เป็นเลยบ้าง เป็นบ้างเล็กน้อยบ้าง ประเภทนี้มีรวมร้อยละ 59.14 ครูที่อ่านเป็นบ้างไม่เป็นบ้างคือผู้อ่านทำนองเสนาะไม่คอยเสนาะ ชาคกลวิธีการอ่านที่ค่อนข้างมีส่วนทำให้นักเรียนเบื่อวิชาภาษาไทย ครูภาษาไทยร้อยละ 76.26 ขับเสภาเป็น แต่ที่โคเรียนมาจากครูเสภาโดยตรงมีเพียงร้อยละ 8.61 เท่านั้น นอกนั้นเรียนด้วยตัวเอง การเรียนด้วยตัวเองมักจะขับโคแค่ชาทกณะในการขับทำให้ขาดความไพเราะไป ศิลปะการขับนั้นส่วนมากจะได้จากการสอนอย่างใกล้ชิดของครูเสภาโดยตรง การเรียนกับครูภาษาไทย ถ้าครูภาษาไทยเข้าใจศิลปะการขับการร้องก็ค่อนข้างว่าโคครูที่ถนัดภาษาไทยเรียนมาอย่างสูง ๆ ปลาย ๆ ไม่เข้าใจวิธีการตีความและคำ ผู้เรียนก็จะมีความรู้ อย่างผิด ๆ มากก่อให้เกิดผลเสียต่อการเรียนการสอนวรรณคดีไทยอย่างมาก คือเด็กเบื่อภาษาไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 พบว่า นักเรียนชอบเรียนวรรณคดีมรดกพอ ๆ กับการเรียนร้อยแก้วต่าง ๆ ครูภาษาไทยจึงควรจะชวนช่วยหาประสบการณ์การสอนในเรื่องการขับการร้องให้ไพเราะด้วยตัวเองก็จะช่วยให้เด็กอยากเรียนวรรณคดีมรดกมากขึ้น และค้นปัญหาด้านการขาดอุปกรณ์การสอนประเภทนี้ไป คอยว่าครูเองก็เป็นอุปกรณ์ที่ดีที่สุด ราคาถูกที่สุด หาง่ายที่สุด เพียงแต่ครูออกหน้าฝึกฝนในระยะแรกเท่านั้น จากแบบสอบถามพบว่า

ครูภาษาไทยขาดความรู้เกือบทุกชนิดในเรื่องเกี่ยวกับเสภา แต่มีความสนใจอยากรู้ อยากเห็น
อยากเป็น อยากชมเกี่ยวกับเรื่องเสภามาก โดยเห็นว่าการอ่านทำนองเสนาะเป็น ขับเป็น
ร้องเป็น เป็นสิ่งสำคัญในการสอนร้องอย่างมาก ครูภาษาไทยไม่เคยได้เชิญครูทรงคุณวุฒิ
คานเสปามาสาธิตการขับเสภาให้ครูหรือนักเรียนฟังเลยนั้นคงมาจากเหตุผลคือ ครูทรงคุณวุฒิ
คานนี้มันอย หรือทางครูและโรงเรียนเองไม่เห็นความสำคัญของเรื่องนี้ หรือเวลาไม่มีพอจะ
จัดกิจกรรมได้ แต่ครูก็มีความเห็นเป็นส่วนมากกว่าตัวครูเองควรจะขับเป็นร้องเป็นเองอย่าง
ถูกต้องตามศิลปะดั้งเดิมก็จะช่วยให้เด็กชายซึ่งใกล้ชิดขึ้น ในวาระคดียมรคกของไทย ปัญหาจึงอยู่ที่
ที่ว่าทางโรงเรียนจะเห็นความสำคัญจัดหาครูทรงคุณวุฒิทางานนี้มาอบรมครู สาธิตให้นักเรียนชม
ฟังที่ครูภาษาไทยส่วนมากสนใจ และคงการหรือไม่เท่านั้น

ขอเสนอแนะ

ขอเสนอแนะต่อครูภาษาไทย

1. ครูภาษาไทยสามารถนำส่วนที่เป็นประวัติของเสภาจากการศึกษาเอกสารและ
การสัมภาษณ์ครูทรงคุณวุฒิไปใช้ในการเรียนการสอน โดยปรับสัดส่วนของเนื้อหาให้เหมาะสมกับ
ระดับชั้นที่สอน คือชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

ในส่วนที่เป็น เรื่องการขับเสภา นั้นครูภาษาไทยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง
ในการฝึกขับเสภาได้เป็นอย่างดี เพราะเนื้อหาบทที่ 2 ตอนว่าด้วยการขับเสภา นั้น ได้แนะแนว
การขับเสภากระบวนชม กระบวนรัก กระบวนโกรธ กระบวนโศกไว้ในแง่ของการอ่อนแอ
ขึ้นต้นบทขับ การตีความและคำทขับ กลวิธีการขับเสภาบางประการเป็นส่วนที่ผู้วิจัยได้ศึกษา
มาโดยตรงกับครูเสภาแลวนำมาวิเคราะห์สรุปด้วยความเห็นชอบและแก้ไขแล้วจากครูเสภา
ของผู้วิจัย คือ ครูแจ่ง คล้ายสีทอง ครูเสภาในกองการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งในวงการศิลปนิ
คานการขับการร้องเพลงไทยยอมรับและยกย่องว่าเป็นผู้มีความสามารถสูงยิ่งคนหนึ่งในการ
ขับเสภาและร้องเพลงไทย

2. จากผลการวิเคราะห์สื่อทางการขับเสภาช่วยให้ทราบถึงแนวทางในการใช้ศิลปะการขับเสภาในกระบวนการขับที่สะท้อนอารมณ์ 4 ประเภท ครูภาษาไทยพึงพิจารณานำไปใช้เป็นแนวทางในการขับเสภาได้ ขอสังเขปอย่าง ๗ ก็คือ ในการขับบทชมธรรมชาตินั้น ใช้ศิลปะการขับแต่น้อย เพียงบางชนิด ในการขับท่อนรักก็เช่นกัน ในการขับท่อนโกรธนั้น พึงเน้นหนักด้านการขับเน้นคำและความเป็นพิเศษเฉพาะการกระแทกและยืคเสียง ทั้งนี้พึงสังเกตความเป็นสำคัญ ในการขับบทโศกนั้นพึงขับช้า ๆ และใช้ศิลปะการขับเกือบทุกชนิด จำต้องศึกษาเป็นพิเศษ

3. จากผลการวิเคราะห์การใช้คำในบทเสภาช่วยให้ทราบถึงการใช้น้ำเสียงคำในบทขับ ครูภาษาไทยอาจนำแนวทางไปใช้ในการสอนการแต่งบทร้อยกรองประเภทกลอนคำร้องได้ โดยการชี้แนะลักษณะของการแต่งกลอนคำร้องว่า ควรเพ่งเล็งลักษณะการใช้น้ำเสียงของคำ คำที่เป็นคำเป็นสระเสียงยาวจะอำนวยความสะดวกการเปล่งเสียงร้องเสียงข่มได้สะดวกกว่าคำที่เป็นคำตายหรือคำที่เป็นสระเสียงสั้น

4. แนวในการพิจารณาความและคำในบทขับนั้น ครูภาษาไทยสามารถดัดแปลงใช้กับการอ่านทำนองเสนาะและสอนการอ่านทำนองเสนาะได้เป็นอย่างดี จากผลการวิจัยทำให้ได้ข้อคิดว่าการอ่านบทร้อยกรองที่เป็นบทสะท้อนอารมณ์นั้น ครูภาษาไทยควรหลีกเลี่ยงการอ่านพร้อมกันทั้งชั้น เพราะจะไคร้สความไพเราะและสะท้อนอารมณ์น้อย ควรให้เด็กนักเรียนอ่านเดี่ยว ๆ โดยการนำอ่านของครูและแนะแนวการอ่านให้แก่ว่านก่อน และอ่านให้ฟังโดยที่ครูฝึกฝนอ่านบทนั้น ๆ มาอย่างดีแล้ว การเตรียมการสอนบทร้อยกรองครูจำต้องฝึกฝนให้หนักก่อนการสอน พิจารณาคำทุกคำว่าจะเน้นจะแผ่ว จะสละเสียงสะท้อนเสียงตรงคำไหนอย่างไร ทำเครื่องหมายไว้ตรงคำนั้น ๆ แล้วทดลองอ่านหลาย ๆ ครั้งก่อนสอน การสอนบทร้อยกรองที่จะให้ใค้อารมณ์นั้นครูใช้วิธีสอนเชิงการละครโดยการแสดงบทบาทสมมติ (Roleplay) โดยวิธีให้เด็กนักเรียนไปท่องบทกลอนตอนนั้น ๆ มาก่อน แล้วครูแนะแนวการใช้เสียงในแต่ละคำผสม การใช้อารมณ์ประกอบจะช่วยให้ตัวนักเรียนผู้แสดงเองซาบซึ้งในรสของวรรณคดีมรดก และนักเรียนผู้ชมก็จะมีอารมณ์คล้อยตามบทและซาบซึ้งในคุณค่าของ

วรรณคดีไทยมากขึ้น การสอนแนวนี้แม้จะใช้เวลามากแต่มิว่าคุ้มค่าเวลาที่เสียไป การสอนชนิดนี้ครูไม่จำต้องถอดความ ท่วงทีการแสดงออกของน้ำเสียงและท่าทางผู้แสดงขณะว่าบทร้อยกรองนั้นจะช่วยแปลความหมายของบทร้อยกรองนั้น ๆ ขึ้นในใจของผู้ชมไปในตัว อันจะช่วยหลีกเลี่ยงการสอนแบบถอดความและแปลคำศัพท์ก่อนนำเนื้อหาไปได้อย่างดี

5. จากการวิเคราะห์แบบสอบถามครูภาษาไทย ทำให้ทราบได้ว่าครูภาษาไทยจำนวนไม่น้อยอ่านทำนองเสนาะและขับเสภาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอ่านทำนองเสนาะไม่เป็นหรือเป็นแต่เพียงเล็กน้อย อันทำให้ครูขาดประสิทธิภาพในการสอนภาษาไทยในส่วนที่เป็นวรรณคดีมรดกไปอย่างมาก เพราะวรรณคดีมรดกเกี่ยวเนื่องกับการขับการร้องและการอ่าน ผู้บริหารการศึกษาควรจะได้หันมาพิจารณาเรื่องนี้ โดยจัดอบรมอย่างเข้มให้แก่ครูภาษาไทยในค่านการร้อง การขับ การอ่าน โดยเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทางการขับการร้องและอ่านทำนองเสนาะมาแนะนำฝึกหัดให้ จากการสอบถามทราบว่า ครูภาษาไทยเองก็สนใจและปรารถนาอย่างมากที่จะขับเป็น ร้องเป็น อ่านเป็นอย่างดีเกือบทุกคน (ค่านความสนใจ ค่าเฉลี่ย (x̄) รวม 4.33 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) รวม 2.89) อีกประการหนึ่งผู้บริหารควรช่วยเป็นธุระจัดเชิญวิทยากรผู้ทรงความรู้ด้านการขับการร้อง การอ่านทำนองเสนาะ มาสาธิตการอ่าน การขับร้องเป็นครั้งคราวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ค่านนี้ แก่ครูภาษาไทยในโรงเรียน สม่่าเสมอ และจัดหาบุคลากรในโรงเรียนของคนที่มีความสามารถในค่านการขับร้องอ่านทำนองเสนาะได้เป็นวิทยากรส่วนย่อยแนะนำฝึกสอนครูภาษาไทยในโรงเรียนของคนที่ส่วนหนึ่ง

ควย
ขอเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิเคราะห์ผลสาการขับโดยวิธีการดัดแปลงแบบวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาของแพลนเคอร์สมาใช้วิเคราะห์ เป็นแนวซึ่งให้ความรู้ค่านการขับเสภาในลักษณะการหาคาค่านดัดการใช้ศิลปะการขับเสภาในทหะเทือนอารมณ์ต่าง ๆ ทางคาสถิติที่สะควกและแน่นอนกว่าวิธีอื่น โคค่างทางสถิติที่แปลกในการวิเคราะห์วรรณคดีเชิงศิลปะควยวิธีการทาง

วิทยาศาสตร์ช่วยใหทราบว่ ในแต่ละบทสะท้อนอารมณ์นักขับเสภาใช้ศิลปะการขับชนิดใด
 มากน้อยเพียงใด แต่มีข้อจำกัดอยู่ว่าการวิเคราะห์แนวนี้ไม่สามารถบอกได้ว่านักขับเสภาขับ
 โดยใช้ศิลปะชนิดนั้น ๆ ตรงคำใดของบทกลอนเสภาตอนนั้น ๆ ในการวิจัยต่อไปผู้วิจัยควร
 วิเคราะห์ในสองทาง คือวิเคราะห์ตามสถิติตามที่ผู้วิจัยทำไว้ในการวิจัยครั้งนี้ และคิดสร้าง
 แนววิเคราะห์ขึ้นใหม่ให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า นักขับเสภาใช้ศิลปะชนิดใดกับคำใดในบทขับ
 มาประกอบกัน เชื่อว่าจะได้ประโยชน์อย่างมากในการศึกษาลักษณะการขับเสภาให้ลึกซึ้งต่อไป

2. การวิเคราะห์ต้นทลัษณ์ด้านการใช้คำในบทเสภาในค่านเสียงของคำ ช่วยให้
 ไปถึงแนวทางการใช้เสียงคำต่าง ๆ เช่นเสียงวรรณยุกต์ คำเป็นคำตาย สระเสียงสั้น
 สระเสียงยาว และการใช้พยางค์ในการแต่งบทหรือกรองประเภทเสภาได้ดีขึ้น การ
 วิเคราะห์เพียง 10 บทของบทสะท้อนอารมณ์ 4 ประเภท รวม 40 บท คงใช้ตาราง
 วิเคราะห์ถึง 120 ตาราง ผู้ทำวิจัยต่อไปควรจะทำกรวิเคราะห์แนวนี้โดยตรง ใช้บทเสภา
 เป็นข้อมูลให้มากพอ และวิเคราะห์ควบไปกับแนวการวิจารณ์วรรณคดีแนวสุนทรียศาสตร์
 ซึ่งหากจะวิเคราะห์ต่อกรศึกษาวิเคราะห์วรรณคดีของไทยประเภทกรองที่เป็นบท
 กลอนอย่างมากที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย